

Çin ve Kuzey Kutup Bölgesinde Yeni Büyük Oyun

Buzullar Diyarı Grönland'dan çekilmiş bir fotoğraf.

Altay ATLI

Kuzey Buz Denizi, Çin için yeni ticaret rotaları ve azalan maliyetler anlamına geliyor. Dünyanın çok fazla ilgisini çekmese de Kuzey kutup bölgesinde yoğun bir rekabetin ayak sesleri duyuluyor.

Küresel ısınma nedeniyle dünya ekolojik bir felakete adım adım yaklaşırken, Kuzey Kutup bölgesinde buzulların erimesi, büyük güçler arasında yeni jeopolitik hesapların yapılmasına yol açıyor. Bilim adamlarının araştırmalarına göre, yakın bir gelecekte Kuzey Buz Denizi yaz aylarında buzdan arınmış olacak. Bu durum deniz altındaki zengin petrol ve doğal gaz yataklarına erişim sağlanması anlamına geleceği gibi, Asya'dan Avrupa ve Amerika'ya deniz yoluyla yapılan ticarete Kuzey Kutup bölgesinden geçen yeni hatların kullanılarak mesafelerin ciddi bir şekilde kısaltılmasını ve dolayısıyla maliyetlerin düşürülmesini de sağlayacak. Buzsuz bir Kuzey Buz Denizi için hazırlıklarını en yoğun şekilde sürdüren ülkelerin başında ise Çin geliyor.

Buzdan arınmış bir Kuzey Buz Denizi, Çin'in ihraç ürünlerini Batı pazarlarına taşıyan konteyner gemileri için iki alternatif rota sağlayacak. Bunlardan birincisi Çin limanlarından kuzeye çıkarak Bering Boğazı'nı geçtikten sonra Alaska ve Kanada'nın kuzey kıyılarını takip ederek Atlantik Okyanusu'na ulaşan Kuzeybatı Geçidi; diğeri ise Rusya'nın kuzey kıyılarını takip ederek İskandinavya üzerinden Avrupa'ya ulaşan Kuzeydoğu Geçidi.

Yeni hatlar, azalan maliyetler

Bu yeni hatlar lojistik maliyetlerini azaltarak Çin'in ihraç mallarına yeni bir rekabet gücü kazandıracak. Örneğin, Şanghai'dan Hamburg'a gidecek olan bir konteyner gemisi, Kuzeydoğu Geçidi'ni kullanması durumunda

normalde kullandığı Malakka Boğazı-Hint Okyanusu-Süveyş Kanalı-Akdeniz hattına göre yolu 6.400 kilometre kısaltmış olacak. Bu da hem yakıt maliyetinin düşürülmesi, hem de korsanlık faaliyetlerinin yoğun olduğu sulardan geçmek zorunda kalınmayacağı için daha düşük sigorta masrafı anlamına geliyor. Çin'in önümüzdeki yaz aylarında kutup hatlarında ilk deneme seferlerini yapması bekleniyor.

Kuzey Buz Denizi'ndeki petrol ve doğal gaz yatakları da buzların erimesiyle birlikte erişilebilir hale gelecek. Bölgedeki enerji kaynaklarının tamamına yakını, Kuzey Buz Denizi'ne kıyısı olan ülkelerin karasuları ya da BM Deniz Hukuku Sözleşmesi ile tanımlanmış olan ve 200 deniz miline uzanan münhasır ekonomik alanları içerisinde kalıyor. Dolayısıyla hangi kaynağın

kime ait olduğu konusunda bir tartışma yok. Çin, bu açıdan bakıldığında kutup bölgesindeki olası bir enerji yarışının dışında kalmış gibi görünse de bölge ülkeleri ile ortaklıklar kurarak bu yarışın içerisinde yerini almayı amaçlıyor. Son iki yıl içerisinde Çin'in Kanada enerji sektöründe büyük yatırımlar yapması ve aynı zamanda Norveç ile ortak projeler geliştirmesi, bu duruma somut örnekler teşkil ediyor.

Diğer yandan geçtiğimiz haftalarda Çin Başbakanı Wen Jiabao'nun İzlanda'ya yaptığı resmi ziyaret çerçevesinde jeotermal enerji alanında iş birliğine yönelik anlaşmalar imzalanması, Çin'in enerji alanında sadece hidrokarbonlarla kısıtlı kalmayan çok boyutlu bir strateji takip ettiğini gösteriyor.

Kuzey Kutup bölgesinde yeni bir jeostratejik rekabet başlıyor ve Çin bu yarışın dışında kalmak istemiyor. Bu konudaki en büyük avantajı ise kutup araştırmalarına ve bu alanda kapasite geliştirmeye yönelik yaptığı yatırımlar. Son 30 yıl içerisinde Antarktika'ya 27 bilimsel keşif gezisi gerçekleştiren ve 3 araştırma istasyonu kuran Çin, 1995'ten bu yana da Kuzey Kutup bölgesinde çalışmalarını sürdürüyor. Bu süre içerisinde dört keşif gezisi gerçekleştirildi ve 2004'ten beri Çin'e ait bir araştırma istasyonu, Norveç'in uluslararası bilimsel araştırmalara açık Svalbard takımadasında faaliyetlerini sürdürüyor. Diğer yandan dünyanın en büyük nükleer olmayan buzkıran gemisine sahip olan Çin, filosunu büyütme için çalışmalarını sürdürüyor.

Dünyanın en büyük ihracatçısı (ve ikinci büyük ithalatçısı) olan Çin'in yeni deniz hatlarından büyük fayda sağlayacağını tahmin etmek güç değil. Yılın belirli dönemlerinde Çin'in Batı'ya ihracatının Kuzey Buz Denizi üzerinden yapılmasının ülkeye yılda 60 ile 120 milyar dolar arasında bir getiri sağlayacağı düşünülüyor. Enerji kaynakları ise daha uzun vadede önem kazanan bir konu. Buzlar erise bile kutup şartlarında sondaj çalışması yapmak,

çıkartılan petrol ve doğal gazı tüketiciye ulaştırmak ve tüm bunları yaparken de gerekli ekolojik önlemleri almak, yüksek teknoloji gerektiren, masraflı işler. Dolayısıyla dünyanın diğer bölgelerindeki kaynaklar iyice tükenmeden kutup bölgesinde üretime başlanması muhtemel görünmüyor. Çin'in şu anda yaptığı ise kendi sularında enerji kaynaklarını barındıran ülkelerle iş birliği yaparak uzun vadede bu bölgedeki kaynakların paylaşımı için avantajlı bir konuma sahip olmak.

Rusya faktörü

Çin'in en büyük dezavantajı, Kuzey Buz Denizi'ne kıyısının olmaması ve bundan dolayı uluslararası hukuktan doğan kısıtlı hakları... Buna karşılık Çin hükümeti, küresel ısınma ve hızla büyüyen küresel ticaret nedeniyle Kuzey Kutup bölgesi ile ilgili konuların bölgesel bir mesele olarak ele alınmamasını, bölge ülkelerinin konuyla ilgili karar alırken bölge dışındaki ülkelere de kulak vermesi ve onların çıkarlarını göznetmesi gerektiğini savunuyor. Bu argümanı en etkin bir şekilde dile getirebileceği platform olan Arktik Konseyi'ne

daimi gözlemci üye olmak için başvuran Çin, Kanada ve Norveç'ten büyük ölçüde destek görüyor.

Bugüne değin Kuzey Kutup bölgesinde çıkarlarını Kanada ile olan ilişkileri üzerinden yürütmüş olan ABD, henüz bu yeni büyük oyuna iddialı bir şekilde dâhil olmuş değil. Çin'in bölgede nüfuzunu artırma isteğine karşı en büyük engel ise Rusya olabilir. Sovyetler'den kalma muazzam bir kutup filosuna sahip olan Rusya, Kuzeydoğu Geçidi'nin tamamına yakını elinde tutarak bu hattı kullanacak ülkeleri kendisine bağımlı kılıyor. Diğer yandan Moskova'nın son dönemlerde Kuzey Buz Denizi üzerinden savaş uçakları uçurması ve deniz yatağına Rus bayrağı dikmesi gibi girişimleri, bu ülkenin coğrafyadan kaynaklanan üstünlüğünü korumakta niyetli olduğunu gösteriyor. Son tahlilde görülüyor ki kendisine bölgesel ortaklar arayarak alternatiflerini çeşitlendirmeye çalışsa da, Çin'in Kuzey Kutup bölgesinde ne kadar etkili olabileceğini bir diğer ifade ile yeni deniz hatlarından ve enerji kaynaklarından ne kadar fayda sağlayabileceğini, Rusya ile olan ilişkileri belirleyeceğe benziyor. ■

Çin, Arktik Konseyi üyeliği istiyor

